

Magdalena Kowalewska-Łukuć

Nieodpowiednie gospodarowanie odpadami – wykroczenie, przestępstwo czy tzw. idealny zbieg

*Inadequate waste management – misdemeanour, felony or
a so-called perfect concurrence*

Abstract

The article deals with the issue of criminal acts related to improper waste management. In the Polish legal system, such acts have been categorized as both felonies (e.g., in Article 183 § 1 of the Criminal Code) and misdemeanours (e.g., in Article 171 § 1 of the Waste Act). On the grounds of the indicated provisions, a momentous research problem arises – the scopes of the acts stipulated therein seem to largely overlap. Consequently, the question can be raised of whether concurrence on the basis of the provisions indicated is possible and what are the nature and consequences of this potential concurrence. The research methods used for the analysis and research presented in the article are primarily the dogmatic-legal method and the theoreticallegal method.

Keywords: waste, waste management, misdemeanour, perfect concurrence, rules to exclude multiple assessments

Streszczenie

Artykuł dotyczy problematyki czynów zabronionych związanych z nieprawidłowym gospodarowaniem odpadami. W polskim systemie prawnym czyny takie zostały stypizowane pod postacią zarówno przestępstw (np. w art. 183 § 1 Kodeksu karnego), jak i wykroczeń (np. w art. 171 § 1 ustawy o odpadach). Na gruncie wskazanych przepisów pojawia się doniosły problem badawczy – zakresy stypizowanych w nich czynów zdają się w dużej mierze pokrywać. W konsekwencji zbadania wymaga kwestia możliwości istnienia zbiegu na gruncie wskazanych przepisów oraz ewentualnego charakteru tego zbiegu i jego konsekwencji. Metody badawcze, które wykorzystano na potrzeby analiz i badań przedstawionych w artykule, to przede wszystkim metoda dogmatycznoprawna i metoda teoretycznoprawna.

Słowa kluczowe: odpady, gospodarowanie odpadami, wykroczenie, idealny zbieg, reguły wyłączenia wielości ocen

Dr hab. Magdalena Kowalewska-Łukuć jest profesorem Uniwersytetu Szczecińskiego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, Polska, ORCID: 0000-0002-6663-3674, e-mail: magdalena.kowalewska-lukuc@usz.edu.pl

Data zgłoszenia tekstu przez autora: 14.11.2023 r.; data zaakceptowania do publikacji: 29.02.2024 r.

1. Wstęp

Czyny zabronione przeciwko środowisku, pod postacią zarówno przestępstw, jak i wykroczeń, nie są przedmiotem szczególnie ożywionej dyskusji naukowej¹. Również na gruncie orzecznictwa zdają się nie rodzić szczególnie doniosłych problemów. Wyjątku w tym zakresie nie stanowią czyny zabronione związane z gospodarką odpadami. Taki stan rzeczy może być powodowany dotychczasową stosunkowo niewielką ilością spraw dotyczącą tych czynów. Zauważyć jednak należy, że liczba spraw dotyczących nieprawidłowej gospodarki odpadami sukcesywnie rośnie. Dla przykładu, jak wynika ze statystyk Komendy Głównej Policji, na przestrzeni 10 lat, tj. w okresie od 2011 r. do 2021 r. liczba stwierdzonych przestępstw z art. 183 Kodeksu karnego² wzrosła niemal 10-krotnie. W 2011 r. było to 35 przestępstw, natomiast w 2021 r. – już 296³. Prognozować zatem można, że tendencja wzrostowa dotycząca czynów zabronionych związanych z odpadami może się utrzymać w najbliższym czasie. Wskazują na to pojawiające się w ostatnich latach w Polsce doniesienia o licznych przypadkach nielegalnych transportów odpadów z zagranicy czy stale zwiększająca się liczba ujawnianych tzw. dzikich składowisk odpadów. Zwrócić też trzeba uwagę na wyraźne zaostrzenie polityki karnej w zakresie przestępstw środowiskowych, mające miejsce w 2022 r. Ustawą z 22.07.2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej⁴ znacząco podwyższono karę m.in. za przestępstwa odpadowe⁵.

W kontekście galopującego wzrostu liczby czynów zabronionych związanych z gospodarką odpadami oraz zmieniającej się polityki karnej w tym zakresie warto może zatem bardziej wnikliwie pochylić się nad tym, jak *de lege lata* wygląda odpowiedzialność karna *sensu largo* za nieodpowiednie gospodarowanie odpadami. Pozwoli to na sfalsyfikowanie sygnalizowanego wyżej przypuszczenia, że z kształtem tej odpowiedzialności nie wiążą się istotne problemy praktyczne. Zbadanie problematyki odpowiedzialności karnej za nieodpowiednie gospodarowanie odpadami zostanie w niniejszym artykule ograniczone do czynów zabronionych z art. 183 § 1

¹ W zakresie publikacji poświęconych tej problematyce wskazać przede wszystkim należy na prace Wojciecha Radeckiego i Darii Daneckiej oraz na wydane stosunkowo niedawno monografie: M. Wielec [red.], *Przestępczość środowiskowa – współczesne wyzwanie dla organów ścigania oraz Inspekcji Ochrony Środowiska*, Warszawa 2023, <https://wydawnictwo.iws.gov.pl/produkt/przestepczosc-srodowiskowa-wspolczesne-wyzwanie-dla-organow-scigania-oraz-inspekcji-ochrony-srodowiska/> (dostęp: 8.11.2023 r.); L. Mering, A. Goździk, D. Pyć, K. Gołębiwski, *Karnoprawna ochrona środowiska – zagadnienia wybrane*, Lublin 2023.

² Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 17) – dalej k.k.

³ <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-3/63476>, Nieodpowiednie-postepowanie-z-odpadami-art-183.html (dostęp: 8.11.2023 r.).

⁴ Dz.U. z 2022 r. poz. 1726.

⁵ W art. 185 § 3 k.k., w przypadku typu kwalifikowanego czynu z art. 183 § 1 k.k., znamiennego następstwem w postaci śmierci człowieka lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wielu osób, podniesiono dolną granicę kary do 3 lat pozbawienia wolności, czyniąc w ten sposób ten typ czynu zabronionego zbrodnią. Dodatkowo ustawa z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.), nowelizująca Kodeks karny z dniem 1.10.2023 r., określiła górną granicę ustawowego zagrożenia za wspomnianą zbrodnię, wskazując, że jest to 20 lat pozbawienia wolności.

k.k. oraz z art. 171 ustawy o odpadach⁶. Ograniczenie pola badawczego właśnie do tych czynów podyktowane jest m.in. tym, że zajęcie się wszystkimi przestępstwami i wykroczeniami związanymi z gospodarką odpadami stanowi raczej temat na rozbudowaną monografię naukową i znacznie przekroczyłoby ramy artykułu naukowego. Przede wszystkim jednak zauważyć należy, że to właśnie na gruncie dwóch wskazanych przepisów, tj. art. 183 § 1 k.k. oraz art. 171 u.o., zdaje się *prima facie* istnieć istotny problem badawczy, a w konsekwencji również praktyczny. Wydaje się bowiem, że zakresy norm zawartych w przedmiotowych przepisach mogą się ze sobą pokrywać. Hipoteza ta wymaga oczywiście weryfikacji przez analizę znamion czynów stypizowanych w tych przepisach. Konieczne jest również zbadanie, czy zakresy te rzeczywiście pokrywają się ze sobą, czy może jedynie krzyżują. Udzielenie odpowiedzi w tym zakresie pozwoli zaś na stwierdzenie, czy możliwy na gruncie tych przepisów jest ich zbieg, a jeśli tak, to czy jest to zbieg pomijalny (np. na podstawie zasady konsumpcji), czy też będzie to zbieg rzeczywisty, prowadzący do konieczności zastosowania konstrukcji idealnego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem, o której mowa w art. 10 § 1 Kodeksu wykroczeń⁷. W dalszej kolejności, w zależności od ustalenia charakteru przedmiotowego zbiegu, rozważenia może wymagać *ratio legis* obecnego brzmienia art. 171 u.o.

Metody badawcze, które wykorzystano na potrzeby analiz i badań przedstawionych w niniejszym artykule, to przede wszystkim metoda dogmatycznoprawna i metoda teoretycznoprawna.

2. Czyn zabroniony z art. 183 § 1 k.k.

Zgodnie z treścią art. 183 § 1 k.k. czynu zabronionego polegającego na nieodpowiednim postępowaniu z odpadami dopuszcza się ten, kto wbrew przepisom składa, usuwa, przetwarza, zbiera, unieszkodliwia, transportuje odpady lub substancje albo dokonuje odzysku odpadów lub substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym. Biorąc pod uwagę określenie znamienia czynnościowego w analizowanym przepisie za pomocą siedmiu różnych czasowników doprecyzować od razu należy, że w przepisie tym mamy w istocie do czynienia z tzw. przestępstwem wieloodmianowym⁸.

Kara grożąca za czyn z art. 183 § 1 k.k. jest, jak wspomniano we wstępie, dość poważna – jest to bowiem kara pozbawienia wolności od roku do 10 lat. W doktrynie w miarę zgodnie wskazuje się, że przedmiotem ochrony na gruncie przedmiotowego przepisu jest bezpieczeństwo ekologiczne środowiska oraz życie i zdrowie

⁶ Ustawa z 14.12.2012 r. o odpadach (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 1587 ze zm.) – dalej u.o.

⁷ Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 2119) – dalej k.w.

⁸ Precyzując istotę tzw. przestępstw wieloodmianowych, wskazać należy, że są one w istocie przykładem kondensacji norm w tekście prawnym. Przepis kreujący przestępstwo wieloodmianowe jest tzw. przepisem pluralnym, tj. zawierającym w sobie więcej niż jedną normę sankcjonowaną i w konsekwencji

człowieka⁹. Czynność wykonawcza, która ma godzić w te dobra prawne, może mieć, jak już podkreślono wyżej, kilka postaci – jest to składowanie, usuwanie, przetwarzanie, zbieranie, unieszkodliwianie, transportowanie odpadów lub substancji albo dokonywanie odzysku odpadów. Co istotne, wszystkie te czynności mają być przez sprawcę dokonywane w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka bądź spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym. Czyn z art. 183 § 1 k.k. nie ma zatem charakteru skutkowego¹⁰. Do jego znamion nie należy ani spowodowanie śmierci lub uszczerbku na zdrowiu człowieka, ani zniszczeń w środowisku. Co więcej, znamieniem tego czynu nie jest również powstanie konkretnego, realnego niebezpieczeństwa takich zdarzeń¹¹. Dla bytu czynu z art. 183 § 1 k.k. wystarczające jest jedynie potencjalne, abstrakcyjne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi bądź środowiska, opisane w analizowanym przepisie.

Czyn z art. 183 § 1 k.k. ma charakter powszechny¹². Jest to czyn umyślny, którego można się dopuścić zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym. Jednakże w art. 183 § 6 k.k. przewidziano jego typ nieumyślny, z odpowiednio niższą karą – grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 5 lat.

typizującym więcej niż jeden czyn zabroniony – zob. Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015, s. 217. Na gruncie art. 183 § 1 k.k., chcąc być w pełni precyzyjnym, należałoby zatem mówić zasadniczo o siedmiu typach czynów zabronionych, wyznaczanych przez siedem różnych czynności. W toku dalszych rozważań prowadzonych w niniejszym artykule, aby nie komplikować nadmiernie toku wyводу, w którym porównywane będą zakresy dwóch przepisów, tj. art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o., w niektórych fragmentach posługiwania się będą mianem czynu (w l. poj.), choć rozważania te będą dotyczyły w istocie siedmiu czynów stypizowanych w art. 183 § 1 k.k.

⁹ Zob. m.in. J. Lachowski, *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023, nb 2; D. Gruszecka, *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, nb 4; G. Bogdan, *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, nb 1.

¹⁰ Zob. M. Kulik, *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024, nb 4; D. Gruszecka, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, nb 12; J. Sobczak, *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2023, nb 19; I. Sepiolo-Jankowska, *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny*, t. 2, *Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2023, nb 42. Skutkowość niektórych czynów zabronionych stypizowanych w art. 183 § 1 k.k. zdaje się dopuszczać Jerzy Lachowski, wskazując, że „Dość problematyczny wydaje się charakter przestępstw z art. 183 § 1–5 k.k. z uwagi na mnogość czynności sprawczych. W zależności od tego, czy realizacja danej czynności prowadzi do zmiany w świecie zewnętrznym, czy też nie, będziemy traktować czyny tam stypizowane jako formalne albo jako materialne. Niewątpliwie składowanie odpadów lub substancji stanowi zachowanie, które nie wywołuje skutku. W tym wypadku mamy do czynienia z przestępstwem formalnym” – J. Lachowski, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, nb 5. Wydaje się jednak, że konstrukcja wszystkich czynów stypizowanych w art. 183 § 1 k.k., w szczególności ich znamion czynnościowych, nie wskazuje na materialny charakter tych czynów. Podobnie jak w przypadku czynności polegającej na składowaniu odpadów, z którą J. Lachowski jednoznacznie wiąże formalny charakter czynu, także ich usuwanie, przetwarzanie, zbieranie, unieszkodliwianie, transportowanie czy dokonywanie odzysku nie zawierają w sobie *per se* skutku dającego się z góry oddzielić od samej czynności sprawczej. W związku z tym zgodzić się należy z wyraźnie dominującym w doktrynie stanowiskiem co do formalnego charakteru czynów wskazanych w art. 183 § 1 k.k.

¹¹ Zob. m.in. M. Trybus, *Zagrożenie bezpieczeństwa ekologicznego w postaci nieodpowiedniego postępowania z odpadami – wybrane aspekty prawnokarne*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2023/9, s. 79; D. Gruszecka, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, nb 12; G. Bogdan, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, t. 2, cz. 1, *Komentarz...*, nb 9; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 21.09.2017 r., II AKa 236/17, LEX nr 2381444.

¹² Zob. M. Kulik, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, nb 14; D. Gruszecka, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, nb 5; G. Bogdan, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, t. 2, cz. 1, *Komentarz...*, nb 4. Oczywiście, w praktyce, czynów zabronionych

3. Wykroczenie z art. 171 u.o.

Czyn zabroniony stypizowany w art. 171 u.o., w przeciwieństwie do czynu z art. 183 § 1 k.k., jest wykroczeniem. Ustawodawca jego znamiona określił bardzo lakonicznie, wskazując, że dopuszcza się go ten, kto prowadzi gospodarkę odpadami niezgodnie z nakazem określonym w art. 16 u.o. Karą grożącą za ten czyn jest kara aresztu albo kara grzywny. Natomiast identycznie jak na gruncie art. 183 § 1 k.k. dobrem chronionym z tego przepisu jest życie i zdrowie ludzi oraz środowisko¹³. Oprócz znamienia czynnościowego polegającego na prowadzeniu gospodarki odpadami kluczowe jest również znamię czynienia tego niezgodnie z nakazem określonym w art. 16 u.o.

Przez prowadzenie gospodarki odpadami rozumieć należy, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 3 u.o., wytwarzanie odpadów oraz gospodarowanie nimi. Gospodarowanie odpadami to natomiast, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 2 u.o., zbieranie, transport lub przetwarzanie odpadów, w tym sortowanie, wraz z nadzorem nad wymienionymi działaniami, a także późniejsze postępowanie z miejscami unieszkodliwiania odpadów oraz działania wykonywane w charakterze sprzedawcy odpadów lub pośrednika w obrocie odpadami. W świetle przytoczonej definicji gospodarowania odpadami stwierdzić zatem należy, że art. 171 u.o., podobnie jak art. 183 § 1 k.k., ma charakter pluralny¹⁴.

Przepis art. 16 u.o., do którego odsyła regulacja art. 171 u.o., stanowi, że gospodarkę odpadami należy prowadzić w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, w szczególności gospodarka odpadami nie może: powodować zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt; powodować uciążliwości przez hałas lub zapach; wywoływać niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym. Przepis ten formułuje zatem pewną zasadę ogólną dotyczącą gospodarki odpadami, skonkretyzowaną jedynie do pewnego stopnia przez przykładowe wyliczenie, jakich zagrożeń taka gospodarka nie może stwarzać¹⁵. Co warto podkreślić, podobnie jak na gruncie art. 183 § 1 k.k., te zagrożenia nie są skutkami koniecznymi dla bytu analizowanego wykroczenia. Mają one jedynie charakter potencjalny.

Czyn z art. 171 u.o. ma zasadniczo charakter powszechny. Sprawcą tego wykroczenia może być każda osoba prowadząca gospodarkę odpadami¹⁶. Strona podmiotowa

---

stypizowanych w art. 183 § 1 k.k. dopuszczają się głównie osoby zajmujące się gospodarowaniem odpadami w związku z wykonywanym zawodem lub prowadzoną działalnością, co częstokroć wymaga posiadania stosownych uprawnień i zezwoleń, jednakże ustawodawca nie zdecydował się na ograniczenie kręgu podmiotów mogących ponosić odpowiedzialność karną na podstawie art. 183 § 1 k.k.

¹³ Zob. D. Danecka, W. Radecki, *Art. 171, [w:] Ustawa o odpadach. Komentarz*, red. D. Danecka, W. Radecki, Warszawa 2022, nb 1.

¹⁴ W konsekwencji też należałoby na gruncie tego przepisu mówić nie o jednym, ale o kilku czynach zabronionych.

¹⁵ D. Danecka, W. Radecki, *Art. 16, [w:] Ustawa o odpadach. Komentarz*, red. D. Danecka, W. Radecki, Warszawa 2022, nb 1.

¹⁶ Zob. D. Danecka, W. Radecki, *Art. 171, [w:] Ustawa...*, nb 3. Zaznaczyć jednak należy, podobnie jak uczyniono to na gruncie art. 183 § 1 k.k., że podmiotem czynu z art. 171 u.o. może być każda osoba. W praktyce jest to każda osoba prowadząca gospodarkę odpadami. Jednocześnie jednak trzeba zauważyć, że w myśl

tego czynu, zgodnie z regułą z art. 5 k.w., może zaś przyjąć postać zarówno umyślności, jak i nieumyślności.

Zwrócić wreszcie należy uwagę na sygnalizowane w doktrynie wątpliwości co do stosowania art. 171 u.o. w praktyce. Wskazuje się bowiem, że art. 16 tej ustawy, do którego analizowany przepis odsyła, został przez ustawodawcę usytuowany w dziale II zatytułowanym „Zasady ogólne gospodarki odpadami” i stanowi on właśnie pewną „zasadę ogólną”. Dodatkowo treść art. 16 u.o. jest powieleniem art. 13 dyrektywy ramowej Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE w sprawie odpadów, która wymaga transpozycji do prawa wewnętrznego i traktowana jest też jako zasada ogólna¹⁷. W związku z tym, jak zaznacza Marek Górski, art. 16 u.o. (uznany za zasadę ogólną) powinien być postrzegany jako wytyczna dotycząca sposobu interpretacji i stosowania przepisów szczegółowych regulujących prowadzenie gospodarki odpadami. Jego naruszanie zaś nie powinno być bezpośrednio sankcjonowane przepisami karnymi, ale wyrażona w nim zasada „(...) powinna służyć ocenie prawidłowości konkretnych działań, konkretyzowanych z jego (art. 16 u.o. – dop. M.K.-Ł.) uwzględnieniem, a których naruszenie byłoby sankcjonowane odpowiednimi przepisami szczegółowymi”¹⁸. Łagodniejsze stanowisko zajmują D. Danecka i W. Radecki, wskazując, że „(...) nie do pomyślenia byłaby odpowiedzialność za przestępstwo w razie naruszenia art. 16. Odpowiedzialność za wykroczenia to jednak co innego. Tu miernik bezprawności może być daleko luźniejszy niż przy odpowiedzialności za przestępstwa”¹⁹.

Wydaje się, że stanowisko prezentowane przez D. Danecką i W. Radeckiego wymagałoby szerszego uzasadnienia. Argumentowanie, że odpowiedzialność za wykroczenia „to jednak co innego” nie przekonuje. Zwrócić ponadto należy uwagę, że prawo wykroczeń jest częścią szeroko pojętego prawa karnego. Jak wskazuje Andrzej Marek, prawo wykroczeń normuje odpowiedzialność za czyny o mniejszym stopniu społecznej szkodliwości niż przestępstwa, jednak odpowiedzialność ta oparta jest na takich samych zasadach²⁰. Kryteriami, które mogą posłużyć do oddzielenia prawa karnego *sensu stricto* od prawa wykroczeń, są zaś kryterium zagrożenia

---

ogólnej zasady wyrażonej w art. 27 ust. 1 u.o. każdy wytwórca odpadów jest obowiązany do gospodarowania wytworzonymi przez siebie odpadami. Wytwórcą odpadów zaś, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 32 u.o., jest każdy podmiot, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów. Zasadniczo zatem potencjalnie każda osoba fizyczna może być podmiotem czynów stypizowanych w art. 171 u.o.

¹⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z 19.11.2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy (Dz.Urz. UE L 312 z 22.11.2008 r., s. 3 ze zm.). Zgodnie z art. 13 przedmiotowej dyrektywy państwa członkowskie stosują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby gospodarowanie odpadami było prowadzone bez narażania zdrowia ludzkiego oraz bez szkody dla środowiska, w szczególności: bez zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt; bez powodowania uciążliwości przez hałas lub zapachy; oraz bez niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu.

¹⁸ M. Górski, *Usuwanie odpadów*, Warszawa 2021, s. 189. O istocie i funkcjach zasad prawa zob. S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, s. 188.

¹⁹ D. Danecka, W. Radecki, *Art. 171*, [w:] *Ustawa...*, nb 2.

²⁰ A. Marek, *Prawo wykroczeń*, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 1, *Zagadnienia ogólne*, red. A. Marek, Warszawa 2010, s. 42.

prawnego²¹ (wynikające przede wszystkim z art. 7 k.k. i art. 1 § 1 k.w.) oraz kryterium społecznej szkodliwości czynu²². Trzecim wyróżnianym kryterium, o charakterze czysto formalnym, jest kryterium odrębności procesowej, czy też mówiąc bardziej precyzyjnie – odrębności proceduralnej²³. Żadne z tych kryteriów nie wskazuje jednak, by w przypadku prawa wykroczeń miałby być stosowany niższy standard związany z ustawową określonością czynu. Gdyby nawet przyjąć, że przepisy Kodeksu karnego w większym stopniu niż przepisy Kodeksu wykroczeń realizują funkcję gwarancyjną oraz czynią zadość zasadzie *nullum crimen sine lege certa*²⁴, to i tak nie oznacza to pełnej dowolności w określoności, czy raczej braku wystarczającej określoności przepisów typizujących poszczególne wykroczenia.

Niemniej argumentować można, że możliwe jest stosowanie art. 171 u.o. w praktyce. Ze względu jednak na kształt art. 16 tej ustawy pozostawia on bardzo duży luz decyzyjny, co może skutkować zaistnieniem aktów quasi-prawotwórczych po stronie władzy sądowniczej w procesie stosowania tych regulacji²⁵. Chociażby więc z tego względu zasadne staje się rozważenie odpowiedniej nowelizacji omawianych przepisów²⁶.

4. Porównanie zakresów analizowanych czynów

Niezależnie od sygnalizowanych możliwych trudności ze stosowaniem art. 171 u.o. porównania wymaga jego zakres z zakresem z art. 183 § 1 k.k. Jak bowiem wskazano

²¹ Kryterium to jest uznawane za najbardziej jednoznaczne – zob.: A. Marek, A. Marek-Ossowska, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, Warszawa 2019, s. 5; A. Czyżewska-Skalska, *Kryteria rozgraniczania obszarów przestępstw i wykroczeń*, [w:] *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny zabronione*, red. A. Świątłowski, Kraków 2016. Przestępstwo jest oczywiście zbrodnią albo występkiem. Zbrodnie są czynami zagrożonymi karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3, zaś występkami – karą grzywny powyżej 30 stawek dziennych, karą ograniczenia wolności przekraczającą 1 miesiąc albo karą pozbawienia wolności przekraczającą 1 miesiąc. Karą grożącą za wykroczenie jest zaś kara aresztu (od 5 do 30 dni), ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany. Tym samym zatem, z wyjątkiem grzywny, górne granice kar za wykroczenia stanowią jednocześnie dolną granicę kar przewidzianych za przestępstwa – zob. A. Czyżewska-Skalska, *Kryteria...*, [w:] *W poszukiwaniu...*

²² Przestępstwo, zgodnie z art. 1 § 2 k.k., wymaga wyższego niż znikomy stopnia społecznej szkodliwości czynu. Wykroczenie zaś musi zawierać w sobie element społecznej szkodliwości, chociażby w stopniu subminimalnym. W konkretnych przypadkach, w których stopień społecznej szkodliwości czynu oceniany jest *in concreto*, dane wykroczenie może oczywiście mieć wyższy stopień społecznej szkodliwości niż dany występki – zob.: A. Marek, *Prawo...*, [w:] *System...*, t. 1, *Zagadnienia...*, s. 41–42; A. Marek, A. Marek-Ossowska, *Prawo...*, s. 35. Nie da się przy tym generalnie wskazać, czy różnica w stopniu społecznej szkodliwości przestępstw i wykroczeń ma charakter ilościowy czy jakościowy. W niektórych przypadkach, np. tzw. czynów przepolowionych, na plan pierwszy wysuwa się ilościowy aspekt karygodności. W niektórych zaś, np. przy tzw. wykroczeniach porządkowych, aspekt jakościowy – zob. A. Marek, A. Marek-Ossowska, *Prawo...*, s. 35.

²³ A. Marek, A. Marek-Ossowska, *Prawo...*, s. 7.

²⁴ M. Kurczyński, J. Kurzynoga, *Rozgraniczenie przestępstw i wykroczeń oraz problematyka czynu przepolowionego w świetle obowiązujących przepisów*, [w:] *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny zabronione*, red. A. Świątłowski, Kraków 2016, *passim*.

²⁵ Por. K. Mamak, *Niejasny opis typu czynu zabronionego a zasada nullum crimen sine lege*, [w:] *Nullum crimen sine lege*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2013, s. 67.

²⁶ Na marginesie zauważyć trzeba, że również regulacja art. 183 § 1 k.k. może pozostawiać wiele do życzenia w zakresie odpowiedniej określoności typizowanego czynu. Przepisów takich w Kodeksie karnym jest zresztą więcej. Tytułem przykładu wskazać można chociażby art. 231 § 1 k.k., co do którego doktryna prawa karnego również formułuje zarzut niewystarczającej określoności – zob. m.in. J. Giezek, *Art. 231*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, nb 2.

we wstępie do niniejszego artykułu, zakresy norm zawartych w art. 171 u.o. oraz w art. 183 § 1 k.k. zdają się przynajmniej częściowo ze sobą pokrywać.

Przedmiot ochrony na gruncie obu wskazanych przepisów jest tożsamy – jest to środowisko oraz życie i zdrowie człowieka. Podmiot stypizowanych w nich czynów jest również tożsamy – są to czyny powszechne. Analogicznie rzecz wygląda ze znamionami strony podmiotowej. Wykroczenie z art. 171 u.o. może być popełnione zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie. Czyn zabroniony z art. 183 § 1 k.k. stypizowany został wprawdzie jako umyślny, jednak – jak już wcześniej wskazano – w art. 183 § 6 k.k. przewidziano również typ nieumyślny.

Strona przedmiotowa stypizowanych w nich czynów z pozoru ukształtowana została odmiennie. Po bliższej analizie okazuje się jednak, że również w tym zakresie zachodzi daleka zbieżność między tymi czynami. Na gruncie art. 183 § 1 k.k. znamię czynności wykonawczej zostało określone jako składowanie, usuwanie, przetwarzanie, zbieranie, unieszkodliwianie, transportowanie odpadów lub substancji albo dokonywanie odzysku odpadów. Zbieranie, transportowanie oraz przetwarzanie odpadów to odmiany znamienia czynnościowego również na gruncie art. 171 u.o. Zgodnie bowiem z przytoczoną wyżej definicją z art. 3 ust. 1 pkt 2 u.o. czynności te stanowią gospodarowanie odpadami.

Postaci znamienia czynnościowego z art. 183 § 1 k.k., które nie pojawiają się w opisie strony przedmiotowej czynu z art. 171 u.o., to zatem składowanie, usuwanie, unieszkodliwianie i dokonywanie odzysku. Składowanie oznacza przetrzymywanie odpadów i substancji w określonym miejscu. Dokonanie odzysku to dążenie do ich recyklingu. Unieszkodliwianie odpadów definiuje się jako poddawanie ich procesom przekształceń mających na celu doprowadzenie tych odpadów do stanu, który nie będzie stwarzał zagrożenia dla zdrowia, życia lub środowiska. Natomiast usuwanie odpadów rozumieć należy jako ich całkowite unicestwienie albo zmianę miejsca ich położenia, tj. usunięcie z określonego miejsca²⁷. Zauważyć jednak należy, że składowanie oraz usuwanie odpadów może też być, przynajmniej w części przypadków, dokonywane w ramach działań wykonywanych w charakterze sprzedawcy lub pośrednika w obrocie odpadami, o których mowa na gruncie art. 16 w zw. z art. 3 ust. 1 pkt 2 u.o. Krótko mówiąc, składowanie oraz usuwanie odpadów w niektórych przypadkach mieści się w pojęciu gospodarowania nimi. Mowa tu jedynie o niektórych przypadkach, a nie o wszystkich, ponieważ oczywiście nie można wykluczyć sytuacji, w których odpady składa lub usuwa osoba niebędąca ich sprzedawcą lub pośrednikiem w ich obrocie.

Pojęcie unieszkodliwiania odpadów, które pojawia się na gruncie art. 183 § 1 k.k., zdaje się być powiązane z pojęciem postępowania z miejscami unieszkodliwiania odpadów, które również stanowi element gospodarowania odpadami. Nie są to jednak pojęcia tożsame. Niemniej jednak czyn polegający na unieszkodliwianiu odpadów może być jednocześnie czynem będącym określonym postępowaniem z miejscem unieszkodliwiania odpadów. Analizując załącznik nr 2 do ustawy o odpadach,

²⁷ Zob. J. Lachowski, *Art. 183, [w:] Kodeks...*, nb 4.

stanowiący niewyczerpujący wykaz procesów unieszkodliwiania odpadów, wnioskować można, że czynności unieszkodliwiania odpadów i sposób ich wykonywania może w wyraźnym stopniu oddziaływać na miejsce realizacji tych procesów.

Ostatnia z odmian znamienia czynnościowego z art. 183 § 1 k.k., która nie figuruje wprost w definicji gospodarki odpadami z art. 3 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 3 ust. 1 pkt 2 u.o., to dokonywanie odzysku odpadów. Odzysk odpadów na gruncie ustawy o odpadach został zdefiniowany odrębnie – w art. 3 ust. 1 pkt 14 jako jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym przypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub ogólnie w gospodarce. Stwierdzić zatem należy, że znamię czynnościowe czynu z art. 183 § 1 k.k. w odmianie dokonywania odzysku odpadów nie ma swojego odpowiednika na gruncie art. 171 u.o. Tym samym stwierdzić również należy, że zakresy obu analizowanych regulacji nie pokrywają się w pełni.

Drugim argumentem na rzecz takiej konkluzji jest znamię czynnościowe wytwarzania odpadów, które pojawia się na gruncie art. 171 u.o., a nie znajduje odzwierciedlenia w żadnym ze znamion czynnościowych z art. 183 § 1 k.k. Podsumowując powyższe porównanie znamion czynnościowych czynów z art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o., stwierdzić zatem należy, że czynność polegająca na przetwarzaniu, zbieraniu i transportowaniu odpadów jest odmianą znamienia czynnościowego na gruncie obu analizowanych przepisów. Czynność składowania oraz usuwania odpadów (z art. 183 § 1 k.k.) może jedynie w niektórych przypadkach mieścić się w pojęciu prowadzenia gospodarki odpadami (z art. 171 u.o.). Natomiast dokonywanie odzysku odpadów (z art. 183 § 1 k.k.) oraz wytwarzanie odpadów (z art. 171 u.o.) nie mają swoich odpowiedników na gruncie drugiego przepisu.

Analizując tożsamość lub brak tożsamości w zakresie znamienia czynnościowego na gruncie obu omawianych przepisów, nie można tracić z pola widzenia pozostałych znamion strony przedmiotowej. Również i w tym zakresie oba czyny wykazują daleko idącą zbieżność. Zarówno czyn z art. 183 § 1 k.k., jak i czyn z art. 171 u.o. mają, jak już wyżej wspomniano, charakter formalny. Do ich dokonania nie jest konieczne wystąpienie jakiegokolwiek skutku. Treść art. 183 § 1 k.k. wymaga jednakże, by do czynności składowania, usuwania, przetwarzania, zbierania, unieszkodliwiania, transportowania i dokonywania odzysku odpadów lub substancji dochodziło wbrew przepisom, w takich warunkach lub w taki sposób, że mogłoby to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym. Bardzo zbliżoną konstrukcją posłużył się ustawodawca na gruncie art. 171 w zw. z art. 16 u.o., wskazując, że zabronione jest prowadzenie gospodarki odpadami w sposób niezapewniający ochrony życia i zdrowia ludzi oraz środowiska. W szczególności gospodarka odpadami nie może: powodować zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt; powodować uciążliwości przez hałas lub zapach; wywoływać niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym.

W obu omawianych przepisach ustawodawca zrezygnował więc z ukształtowania ich jako typów skutkowych, wskazując jedynie na konieczność zaistnienia potencjalnego zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi bądź środowiska.

W świetle powyższych ustaleń, przechodząc już z płaszczyzny znamion analizowanych czynów na płaszczyznę norm sankcjonowanych kreujących te czyny, stwierdzić zatem można, że ich hipotezy, w zakresie określenia podmiotu i okoliczności zastosowania, są zbieżne. Z kolei dyspozycje tych norm, ich zakresy normowania, pokrywają się jedynie częściowo. Dzieje się tak właśnie za sprawą wieloodmianowości czynności sprawczej, zarówno na gruncie art. 183 § 1 k.k., jak i na gruncie art. 171 u.o. W konsekwencji stwierdzić można, że niejednokrotnie na płaszczyźnie analizowanych przepisów dojść może do jednoczynowego zbiegu przekroczenia zawartych w nich norm sankcjonowanych.

5. Charakter i konsekwencje zbiegu

Wypełnienie jednym czynem znamion przestępstwa i wykroczenia wychodzi poza regulację art. 11 § 2 k.k. oraz poza regulację art. 9 § 1 k.w. Sytuacja taka została w prawie wykroczeń ujęta w ramy tzw. idealnego zbiegu i uregulowana w art. 10 § 1 k.w., zgodnie z którym jeżeli czyn będący wykroczeniem wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa, orzeka się za przestępstwo i za wykroczenie. Pomimo zatem popełnienia jednego czynu jego sprawca ponosi odpowiedzialność za dwa czyny zabronione, których znamiona ten czyn wyczerpuje – przestępstwo i wykroczenie. Andrzej Marek sytuację taką określa mianem zbiegu znamion przestępstwa i wykroczenia²⁸. Nie ulega jednak wątpliwości, że jest to pewien szczególny typ zbiegu przepisów, z których jeden typizuje przestępstwo, drugi zaś wykroczenie.

Co istotne, według dominującego poglądu doktryny, na gruncie idealnego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem znajdują zastosowanie tzw. reguły wyłączenia wielości ocen w prawie karnym²⁹. Rozstrzygnięcia wymaga, czy, a jeśli tak, to która z tych

²⁸ A. Marek, A. Marek-Ossowska, *Prawo...*, s. 75.

²⁹ J. Lachowski, *Art. 10*, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, nb 3. Por. P. Kardas, *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Warszawa 2011, s. 344–345; M. Budyn-Kulik, *Odpowiedzialność za czyn wypełniający znamiona przestępstwa i wykroczenia w orzecznictwie sądów powszechnych*, „Prawo w Działaniu” 2016/26, s. 122, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/09/Magdalena-Budyn-Kulik-Odpowiedzialno%C5%9B%C4%87-za-czyn-wype%C5%82niaj%C4%85cy-znamiona-przest%C4%99pstwa-i-wykroczenia-w-orzecznictwie-s%C4%85d%C3%B3w-powszechnych-79.pdf> (dostęp: 8.11.2023 r.). Odnotać jednak należy funkcjonującą równoległe, choć niekonsekwentną, linię orzeczniczą Sądu Najwyższego (dalej SN), zgodnie z którą reguły wyłączenia wielości ocen mają zastosowanie jedynie w wypadku zbiegu przepisów ustawy (na gruncie art. 11 § 1 k.k., art. 7 § 1 ustawy z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy [tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.; dalej k.k.s] czy art. 9 § 1 k.w.), natomiast nie stosuje się ich w razie idealnego zbiegu (art. 8 § 1 k.k.s i art. 10 k.w.) – zob. postanowienie SN z 31.05.2022 r., III KK 193/22, LEX nr 3391926; postanowienie SN z 26.08.2021 r., III KS 18/21, LEX nr 3400473; uchwała SN 7 sędziów z 24.01.2013 r., I KZP 19/12, OSNKW 2013/2, poz. 13; postanowienie SN z 8.04.2009 r., IV KK 407/08, LEX nr 503265. Przekonującą polemikę wykazującą brak zasadności przedmiotowej linii orzeczniczej przedstawiono m.in. w krytycznych głosach do uchwały SN z 24.01.2013 r. – zob. m.in. A. Jezusek, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, „Prokuratura i Prawo” 2014/7–8, s. 223–234; J. Duda, *Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013/1, s. 123–134.

reguł może znaleźć zastosowanie na gruncie jednoczynowego zbiegu z art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o. W doktrynie spotkać się można zasadniczo z dwoma stanowiskami w tym zakresie.

Według pierwszego z nich brak jest w ogóle możliwości zbiegu między analizowanymi przepisami. Intensywność potencjalnych zagrożeń, uciążliwości i niekorzystnych skutków opisanych w art. 16 u.o., do którego odsyła art. 171 u.o., nie może bowiem przekraczać progów określonych w art. 183 k.k. W momencie gdy progi te zostają przekroczone, nie mamy już do czynienia z wykroczeniem z art. 171 u.o., ale z przestępstwem z art. 183 § 1 k.k., względnie z art. 185 k.k.³⁰ Karniści prezentujący to stanowisko nie precyzują jednak, o jakie progi chodzi, jak wyznaczyć poziom intensywności „zagrożeń, uciążliwości i niekorzystnych skutków”, który miałby stanowić ewentualną granicę między wykroczeniem z art. 171 u.o. a przestępstwem z art. 183 § 1 k.k. i tym samym wyłączać zbieg na gruncie tych przepisów. Zauważyć również należy, że w przypadku obu analizowanych czynów „zagrożenia, uciążliwości i niekorzystne skutki” są określone niemalże w tożsamy sposób. W art. 183 § 1 k.k. mowa jest o możliwości powstania zagrożenia życia lub zdrowia człowieka oraz o możliwości spowodowania obniżenia jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym. W art. 171 w zw. z art. 16 u.o. ustawodawca mówi zaś o możliwości powodowania zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt; uciążliwości przez hałas lub zapach; oraz o możliwości wywoływania niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym. Trudno na gruncie tych potencjalnych zagrożeń dopatrzeć się ich różnego stopnia intensywności, skoro wszystkie one po pierwsze pozostają jedynie w sferze potencjalnej, po drugie zaś mają ten sam zakres przedmiotowy – życie i zdrowie człowieka oraz niekorzystne zmiany w środowisku. W konsekwencji analizowane stanowisko doktryny trudno uznać za należycie uzasadnione.

Drugi pogląd prezentowany w doktrynie nie wyklucza możliwości zaistnienia zbiegu pomiędzy art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o.³¹ Wskazuje się przy tym, że przepisy u.o., w tym art. 171, zostają pochłonięte przez art. 183 § 1 k.k. „(...) o ile zachowanie mogło spowodować zagrożenie życia i zdrowia człowieka, spowodować obniżenie jakości wody powietrza i powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach”³². Jednak i w tym przypadku uzasadnienie stanowiska formułowane przez doktrynę zdaje się być chybione. Ustawodawca w art. 183 § 1 k.k. kryminalizuje postępowanie z odpadami mogące zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym. Żadne ze znamion zawartych w tym przepisie nie wskazuje jednak, by musiały to być zniszczenia w znacznych rozmiarach. O takim rodzaju zniszczeń mowa jest jedynie w art. 185 § 1 k.k., kreującym typ kwalifikowany względem czynu z art. 183 § 1 k.k. Zastosowanie reguły konsumpcji, na której chyba miałyby się opierać pochłonięcie

³⁰ Zob. D. Danecka, W. Radecki, *Art. 171*, [w:] *Ustawa...*, nb 2.

³¹ Zob. G. Bogdan, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, t. 2, cz. 1, *Komentarz...*, nb 20.

³² I. Sepioło-Jankowska, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, t. 2, *Część...*, nb 56.

art. 171 u.o. przez art. 183 § 1 k.k., według prezentowanego stanowiska należałoby zatem uzasadnić inaczej.

Reguła konsumpcji w prawie karnym, będąca jedną z reguł wyłączenia wielości ocen, ma charakter teleologiczny. Jeżeli w przekroczenie jednej z norm wpisane jest przekroczenie innej normy kreującej „pomniejszy”, tzn. mniej społecznie szkodliwy, czyn zabroniony, wówczas na podstawie reguły konsumpcji przyjmuje się „pochłonięcie” jednej normy przez drugą³³. Jeżeli zatem w zbiegu pozostają dwie normy, z których jedna typizuje czyn będący przestępstwem, a druga – wykroczeniem, i w realizację znamion przestępstwa wpisana jest realizacja znamion wykroczenia, to stosując regułę konsumpcji, należałoby zredukować prawną ocenę danego zachowania i zakwalifikować je po prostu jako czyn zabroniony będący przestępstwem. W większości przypadków dopuszczenia się przez sprawcę realizacji znamion czynów z art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o. nie znajdzie zastosowania konstrukcja idealnego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem z art. 10 § 1 k.w. – jednakże nie z powodu intensywności potencjalnych zagrożeń, uciążliwości i niekorzystnych skutków i nie z powodu znacznego rozmiaru potencjalnych zniszczeń, ale z powodu zastosowania reguły konsumpcji, z tego tylko względu, że znamiona wykroczenia z art. 171 u.o. są w określonym zakresie tożsame ze znamionami czynu zabronionego z art. 183 § 1 k.k.

Nie oznacza to jednak, że w każdym przypadku na gruncie analizowanych przepisów zastosowanie znajdzie reguła konsumpcji. Jak już bowiem wskazywano, zestawy znamion stypizowanych w nich czynów nie są identyczne. Czynność składowania oraz usuwania odpadów z art. 183 § 1 k.k. może jedynie w niektórych przypadkach mieścić się w pojęciu prowadzenia gospodarki odpadami z art. 171 u.o. Dokonywanie odzysku odpadów (z art. 183 § 1 k.k.) oraz wytwarzanie odpadów (z art. 171 u.o.) nie mają zaś w ogóle swoich odpowiedników na gruncie drugiego przepisu. Może być zatem tak, że dany sprawca dopuści się realizacji znamion czynu zabronionego z art. 183 § 1 k.k., ale nie wypełni znamion wykroczenia z art. 171 u.o. Możliwa jest i taka sytuacja, że sprawca dopuści się przedmiotowego wykroczenia, ale nie zrealizuje tym samym znamion czynu zabronionego z art. 183 § 1 k.k. Nie można jednak z góry, *in abstracto*, wykluczyć i takiej możliwości, że sprawca przekroczy normę z art. 183 § 1 k.k. i z art. 171 u.o. np. przez wypełnienie znamienia czynnościowego wykroczenia niekonsumowanego przez przepis art. 183 § 1 k.k. Wówczas właśnie zastosowanie miałyby art. 10 § 1 k.w. i konstrukcja zbiegu idealnego, ze wszystkimi jego konsekwencjami, tzn. koniecznością pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej zarówno za przestępstwo, jak i za wykroczenie.

6. Wnioski i postulaty *de lege ferenda*

Jak wynika z przeprowadzonej wyżej analizy, ze względu na częściowo niemal identyczny zestaw znamion z art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o. może niejednokrotnie dochodzić między wskazanymi przepisami do zbiegu, wyłączonego na podsta-

³³ Zob. Ł. Pohl, *Prawo...*, s. 211.

wie reguły konsumpcji. W niektórych zaś przypadkach, tj. wówczas gdy do naruszenia wskazanych przepisów dochodzi przez czyn, który jest desygnatem znamion czynnościowych z obu wskazanych przepisów, ale nie są to znamiona tożsame, będzie miała zastosowanie konstrukcja idealnego zbiegu z art. 10 k.w. Wreszcie w niektórych sytuacjach może być i tak, że sprawca swoim czynem wypełni komplet znamion tylko jednego z analizowanych przepisów.

Ze względu jednak na to, że w dość dużym stopniu zakresy znamion czynów z art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o. nachodzą na siebie, być może warto byłoby rozważyć nowelizację art. 171 u.o. Nowelizacja ta mogłaby prowadzić do usunięcia z zestawu znamion tego czynu tych odmian znamienia czynnościowego, które mają swoje odpowiedniki na gruncie art. 183 § 1 k.k., tj. zbieranie, transportowanie oraz przetwarzanie odpadów. Taka zmiana pozwoliłaby na wyeliminowanie z systemu prawnego niepotrzebnego *superfluum*. Jednocześnie, biorąc pod uwagę sygnalizowane przez naukę i doktrynę problemy z możliwością stosowania art. 171 u.o. w praktyce, ze względu na charakter art. 16 tej ustawy celowa wydaje się również taka zmiana treści art. 171, która pozwoliłaby na uniknięcie odesłania do ogólnej zasady wyrażonej w art. 16 u.o. Krótko mówiąc, celowe byłoby uczynienie art. 171 u.o. przepisem zawierającym już wszystkie niezbędne elementy normy sankcjonowanej. Zabieg ten znaczenie ułatwiłby stosowanie tego przepisu, kreującego – jak pokazują statystyki przytoczone na wstępie artykułu – czyny, które mogą być coraz częściej przedmiotem postępowania w sprawach o wykroczenia.

Wart rozważania wydaje się również zabieg, który polegałby na ustawowym wskazaniu różnicy w intensywności przestępstw z art. 183 § 1 k.k. względem wykroczeń z art. 171 u.o. Zabieg taki uwzględniłby leżącą u podstaw różniczenia wykroczeń i przestępstw odmienną w stopniu społecznej szkodliwości, w tym przypadku ujmowaną ilościowo. Oczywiście w przypadku czynów dotyczących gospodarowania odpadami nie sposób dokonać tego precyzyjnie, tak jak w przypadku funkcjonujących obecnie czynów przepołowionych, np. kradzieży, przez wskazanie konkretnej kwoty różnicującej występki i przestępstwo kradzieży. Zabieg taki siłą rzeczy prowadziłby więc do pewnej ocenności w ustalaniu stopnia intensywności zachowań z art. 183 § 1 k.k. i ich potencjalnych następstw dla życia i zdrowia człowieka oraz środowiska naturalnego. Wydaje się jednak, że już obecnie, pomimo braku ustawowych podstaw do takiego rozróżniania, część doktryny widzi w art. 183 § 1 k.k. większy stopień intensywności lub zagrożenia niż w przypadku art. 171 u.o.³⁴ Takie ustawowe zróżnicowanie czynów z art. 183 § 1 k.k. i art. 171 u.o. pozwoliłoby na wyeliminowanie zbiegu między tymi przepisami. Tematem dalszych badań, wykraczającym już jednak poza ramy niniejszego artykułu, pozostaje legislacyjny kształt proponowanego zabiegu, tak by w sposób najbardziej precyzyjny, a jednocześnie najlepiej aplikowalny w praktyce, pozwalał on na wyraźne rozróżnienie między przestępstwem a wykroczeniem nieodpowiedniego gospodarowania odpadami.

³⁴ Por. I. Sepiolo-Jankowska, *Art. 183*, [w:] *Kodeks...*, t. 2, *Część...*, nb 56; D. Danecka, W. Radecki, *Art. 171*, [w:] *Ustawa...*, nb 2.

Bibliografia

1. Bogdan G., *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
2. Budyn-Kulik M., *Odpowiedzialność za czyn wypełniający znamiona przestępstwa i wykroczenia w orzecznictwie sądów powszechnych*, *Prawo w Działaniu* 2016, t. 26, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/09/Magdalena-Budyn-Kulik-Odpowiedzialno%C5%9B%C4%87-za-czyn-wype%C5%82niaj%C4%85cy-znamiona-przest%C4%99pstwa-i-wykroczenia-w-orzecznictwie-s%C4%85d-%C3%B3w-powszechnych-79.pdf>.
3. Czyżewska-Skalska A., *Kryteria rozgraniczania obszarów przestępstw i wykroczeń*, [w:] *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny zabronione*, red. A. Światłowski, Kraków 2016.
4. Danecka D., Radecki W., *Art. 16*, [w:] *Ustawa o odpadach. Komentarz*, red. D. Danecka, W. Radecki, Warszawa 2022.
5. Danecka D., Radecki W., *Art. 171*, [w:] *Ustawa o odpadach. Komentarz*, red. D. Danecka, W. Radecki, Warszawa 2022.
6. Duda J., *Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2013, z. 1.
7. Giezek J., *Art. 231*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
8. Górski M., *Usuwanie odpadów*, Warszawa 2021.
9. Gruszecka D., *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
10. Jezusek A., *Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2013 r.*, I KZP 19/12, *Prokuratura i Prawo* 2014, nr 7–8.
11. Kardas P., *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Warszawa 2011.
12. Kulik M., *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024.
13. Kurczyński M., Kurzynoga J., *Rozgraniczenie przestępstwa i wykroczeń oraz problematyka czynu przepoławionego w świetle obowiązujących przepisów*, [w:] *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny zabronione*, red. A. Światłowski, Kraków 2016.
14. Lachowski J., *Art. 10*, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
15. Lachowski J., *Art. 183*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2023.
16. Mamak K., *Niejasny opis typu czynu zabronionego a zasada nullum crimen sine lege*, [w:] *Nullum crimen sine lege*, red. I. Sepiło, Warszawa 2013.
17. Marek A., Marek-Ossowska A., *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, Warszawa 2019.
18. Marek A., *Prawo wykroczeń*, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 1, *Zagadnienia ogólne*, red. A. Marek, Warszawa 2010.

19. Mering L., Goździk A., Pyć D., Gołębiowski K., *Karnoprawna ochrona środowiska – zagadnienia wybrane*, Lublin 2023.
20. Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015.
21. Sepiolo-Jankowska I., Art. 183, [w:] *Kodeks karny, t. 2, Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2023.
22. Sobczak J., Art. 183, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2023.
23. Trybus M., *Zagrożenie bezpieczeństwa ekologicznego w postaci nieodpowiedniego postępowania z odpadami – wybrane aspekty prawnokarne*, Przegląd Prawa Publicznego 2023, nr 9.
24. Wielec M. [red.], *Przestępczość środowiskowa – współczesne wyzwanie dla organów ścigania oraz Inspekcji Ochrony Środowiska*, Warszawa 2023, <https://wydawnictwo.iws.gov.pl/produkt/przestepczosc-srodowiskowa-wspolczesne-wyzwanie-dla-organow-scigania-oraz-inspekcji-ochrony-srodowiska/>.
25. Wronkowska S., Ziemiński Z., *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997.